

«مدیریت بهره وری»

سال هشتم _ شماره ۲۹ _ تابستان ۱۳۹۳

ص ص ۸۱ - ۶۱

تاریخ دریافت مقاله: ۹۲/۰۶/۱۳

تاریخ پذیرش نهایی مقاله: ۹۳/۰۱/۲۳

بررسی تاثیر تحریم های اقتصادی بر عملکرد عوامل داخلی در صنایع کوچک و متوسط استان لرستان طی سال های ۱۳۸۰ تا ۱۳۹۱

محسن باقری^{۱*}

دکتر سهیلا مهدوی^۲

مریم شریف نژاد^۳

چکیده

تحریم تدابیر قهر آمیزی است که توسط کشور یا گروهی از کشورها علیه کشوری که به قوانین بین المللی تجاوز نموده و یا از معیارهای اخلاقی مقبول تخطی کرده باشد، اعمال می شود. با پیروزی انقلاب اسلامی ایران در سال ۱۹۷۹ تاکنون آمریکا بارها از این ابزار علیه ایران استفاده کرده است. در سال های اخیر جنبه های تحریم ها گسترش پیدا کرده و اتحادیه اروپا نیز به جمع تحریم کنندگان ایران اضافه شده است. این پژوهش به بررسی آثار تحریم های اقتصادی بر عملکرد عوامل داخلی در صنایع کوچک و متوسط استان لرستان طی سالهای ۱۳۸۰ تا ۱۳۹۱ می پردازد. جهت بررسی نتایج، پنج فرضیه مورد بررسی قرار گرفت. جهت تعیین نتایج، پرسش نامه ای تدوین گردید. روایی و پایایی آن به وسیله ی آزمون های مربوط مورد تایید قرار گرفت و در بین مدیران جامعه آماری پژوهش (مدیران صنایع کوچک و متوسط استان لرستان) توزیع شد و در نهایت تعداد ۱۲۷ پرسش نامه قابل بهره برداری دریافت گردید. پس از جمع آوری اطلاعات از جامعه آماری پژوهش، با استفاده از نرم افزار SPSS و با روش رگرسیون، داده ها مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. نتایج این پژوهش حاکی از آن است که تحریم های اقتصادی بر عملکرد عوامل داخلی تولید، بازاریابی و امور مالی اثر منفی و بر عملکرد عوامل داخلی مدیریت و تحقیق و توسعه در صنایع کوچک و متوسط استان لرستان اثر مثبت دارد.

واژه های کلیدی: تحریم اقتصادی، مدیریت، بازاریابی، تولید، تحقیق و توسعه، امور مالی

^۱-دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد، گروه مدیریت اجرایی، واحد اراک، دانشگاه آزاد اسلامی، اراک، ایران mohsen_cf@yahoo.com

^۲- استادیار، گروه مدیریت مالی، واحد تهران جنوب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

^۳- عضو هیأت علمی، گروه مدیریت بازرگانی، واحد اراک، دانشگاه آزاد اسلامی، اراک، ایران

مقدمه

در دهه‌های اخیر استفاده از تحریم‌های اقتصادی به شدت افزایش یافته است و از این شیوه به عنوان ابزار سیاست خارجی برای برخی از کشورها استفاده می‌شود. تحریم با هر هدفی که باشد دارای مخاطب است و کشور تحریم‌کننده به دنبال نوعی تغییر رفتار در مخاطب است. ایران کشوری دارای تنوع آب و هوایی مختلف و پتانسیل فراوان نیروی انسانی و منابع طبیعی و شرایط مناسب از نظر توسعه‌ی انسانی و سیاسی در منطقه است. هرچند چندین دهه است کشور ایران مورد تحریم‌های سیاسی و اقتصادی از سوی شورای امنیت جهانی قرار گرفته، ولی با اتکا به پتانسیل‌های نامبرده، توان خروج از این برهه‌ی تاریخی را با توجه به اتخاذ سیاست‌های اقتصادی و دیپلماسی هوشمندانه خواهد داشت. در ساختار کنونی نظام بین‌الملل^۱، ایالات متحده آمریکا را می‌توان به عنوان کشوری یاد کرد که از ویژگی‌های ثابت هژمونیک^۲، ویژگی‌هایی چون: تسلط در فناوری و اقتصاد پیشرفته و حمایت قدرت سیاسی از طریق قدرت نظامی برخوردار است و الگوهای رفتاری آن در عرصه‌های سیاست خارجی توانسته مجموعه‌ای همسو از دولت‌ها را گرد هم آورد. در فرآیند سلسله‌مراتب قدرت، خطر محتمل آنست که منافع برخی از دولت‌های غیرهمسو موقعیت هژمون را به چالش و خاطره اندازد (قوام، ۱۳۸۸، ۱۱۸). آمریکا تحریم‌های اقتصادی را به طور یک‌جانبه یا از طریق نفوذ در شورای امنیت سازمان ملل، بر کشورهایی که با اهداف و امیال او چالش دارند، تحمیل می‌کند. چنین تحریم‌هایی را آمریکا بیشتر بر کشورهایی که به دول سرکش^۳ معروفند، برای دست نیافتن آنان به سلاح‌های اتمی، شیمیایی و بیولوژیکی تحمیل می‌کند زیرا در صورت دستیابی آنان به این گونه سلاح‌ها منافع آمریکا در بخش‌های مختلف جهان به خطر می‌افتاد (هانتینگ تن^۴، ۱۹۹۹، ۳۵). از نگاه رهبران واشنگتن و مقامات همسو با آن، جمهوری اسلامی ایران خطرناک‌ترین مخالفی است که ایالات متحده با آن روبرو است. در این راستا بر این باورند که روندها و فرآیندهای سیاسی و امنیتی ایران ماهیت گیج‌کننده داشته است و در دوره‌های طولانی این کشور محور

1-International system

2-Hegemonic

3-Rogue states

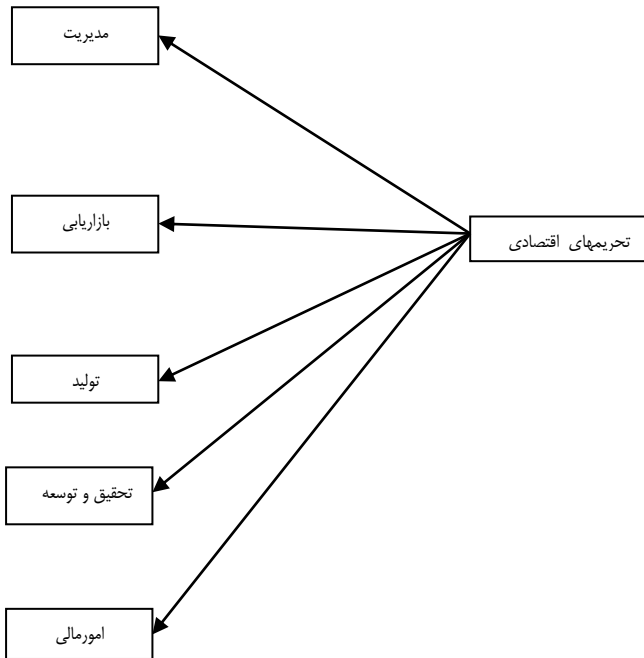
4-Huntington

انتقام مردم خاورمیانه از آمریکا بوده است. از نگاه این رهبران، مقامات جمهوری اسلامی ایران همواره تلاش کرده اند تا هرچیزی را که آمریکا در صدد انجام آن است، بلوکه کنند. چرا که این تلاش ها متعلق به ایالات متحده آمریکا بوده است (پولاک^۱ و همکاران، ۲۰۰۹، ۱)

از زمان تصویب تحریم اقتصادی آمریکا علیه ایران سوالات زیادی مطرح شده است. در حالی که عده ای تحریم اقتصادی را از زاویه ابزارهای سیاست خارجی مورد بحث قرار داده اند، برخی دیگر تحریم را به عنوان جایگزینی برای ابزار نظامی لحاظ نموده اند. بدین معنا که آمریکا همچنان به دنبال نفوذ و مداخله در ایران است و در این راستا مناسب ترین ابزار، اقتصاد است. صنعت به عنوان زیر بنای اقتصاد و نیروی محرک پیشرفت هر کشور است. تحریم اقتصادی اثرهای مختلفی بر بخشهای متعدد اقتصاد از جمله صنایع دارد. تاثیر تحریم اقتصادی بر صنایع می تواند به صورت کمبود مواد اولیه، ماشین الات و قطعات یدکی مربوط و موارد دیگری از این دست بروز نماید.

شرکت های کوچک و متوسط سهم قابل توجهی در توسعه اقتصادی، نشاط اجتماعی و ثبات سیاسی هر کشور دارند. ماهیت شرکت های کوچک و متوسط متفاوت است و این شرکت ها را می توان برای هر نوع فعالیت کسب و کار در منطقه شهری یا روستایی تأسیس کرد و آنها را ستون فقرات اقتصاد ملی در نظر گرفت. معمولاً کسب و کارهای کوچک و متوسط از سه ویژگی کیفی برخوردارند که این ویژگی ها به آنها ماهیتی متفاوت از صنایع بزرگ داده است. این ویژگی ها عبارتند از وحدت مالکیت و مدیریت، مالکیت فردی و خانوادگی، استقلال از سایر کسب و کارها.

با توجه به اینکه تحریم های اقتصادی اعمال شده علیه ایران در یک دهه ی گذشته بر صنایع کوچک و متوسط استان لرستان اثرگذار بوده است، لذا هدف این تحقیق آن است که به بررسی تاثیر تحریم های اقتصادی بر عملکرد عوامل داخلی شامل مدیریت، تولید، بازاریابی، تحقیق و توسعه و امور مالی در صنایع کوچک و متوسط استان لرستان طی سالهای ۱۳۸۰ تا ۱۳۹۱ بپردازد. به همین منظور مدل مفهومی پژوهش به شکل (۱) قابل ارائه می باشد.

شکل (۱) مدل مفهومی پژوهش

نظریه‌های تحریم رابطه مستقیمی با به کارگیری قدرت اقتصادی دارد و بنا به تعریف رابرت ژیلپین تحریم اقتصادی یعنی دست کاری روابط اقتصادی به منظور اهداف سیاسی (جیل مرن^۱، ۱۹۹۰، ۱۰).

برخی تحریم‌های اقتصادی را جزئی از مهارت‌های دیپلماتیک می‌دانند. این برداشت به قرن‌های پیشین مربوط بوده است. در اوضاع کنونی، استراتژی برپا کردن جنگ اقتصادی در جریان خصومت‌های جاری عصر نوین، دارای اهدافی بسیار گسترده‌تر از مفهوم سنتی است. مخصوصاً بعد از دهه ۱۹۹۰ الگوی تحریم دچار تغییر شده است. به

^۱-Jil.meron

طوری که از تحریم های اقتصادی به عنوان سیاست برتر یا جانسین ابزار نظامی با هزینه کمتر یاد می شود (لوپز و کارت رایت^۱، ۱۹۵۵، ۱۸).

از دید طرفداران تحریم، پایه نظری ابزار اقتصادی در سیاست خارجی محکم است. این بحث دارای دو فرض اساسی است: اول قطع رابطه تجاری و تحریم اقتصادی، کشور تحت تحریم را از بعضی منافع که از تجارت عاید آن کشور می شود محروم می کند و در نتیجه از رفاه می کاهد. دوم، استفاده نکردن از سود تجاری بر کشور تحریم شونده تاثیر می گذارد و این را می توان یکی از پایه های اصول اقتصادی محسوب کرد. تصور این است که قطع رابطه تجاری موجب تغییر رفتار می شود. با وجود این، در زمینه موفقیت تحریم اقتصادی به دلیل تجارب گذشته که با یکدیگر دارای تناقض است بحث، فاقد وضوح و پایه تجربی لازم است (برجلیک^۲، ۱۹۸۹، ۱۰۱).

تعریف تحریم اقتصادی: به اقدامات دارای خصلت اقتصادی در مقابل دیپلماتیک یا نظامی اطلاق می شود که دولت ها برای بیان مخالفت با اقدامات دولت هدف یا واداشتن آن دولت به تغییر یک خط مشی یا رویه یا حتی ساختار حکومت اتخاذ می کنند. با آنکه مرزبندی همواره دقیق نیست و گاهی انگیزه ها مختلط است، تحریم های اقتصادی معمولا اقداماتی است که به خاطر منفعت اقتصادی صورت نمی گیرد و غالبا زیانی تجاری به دولت درگیر در برنامه تحریم وارد می کند (لوون فلد^۳، ۱۹۸۳). کارت^۴ تحریم را چنین بیان می کند: تدابیر قهرآمیز اقتصادی بر ضد یک یا چند کشور برای ایجاد تغییر در سیاست های آن کشور یا کشورها یا دست کم بازگو کننده نظر یک کشور درباره این گونه سیاست هاست (بهرروزی فر و کوکی، ۱۳۸۵، ۱۲۷). در ماهنامه ی روند اقتصادی (۱۳۸۵)، اقدام برنامه ریزی شده یک یا چند دولت، از طریق محدود کردن مناسبات اقتصادی برای اعمال فشار بر کشور هدف با مقاصد مختلف سیاسی، تحریم اقتصادی معرفی شده است. مایکل مالوی^۵ (۱۹۹۰) اعتقاد دارد که تحریم سلسله اقدامات بدون استفاده از قوای تهدید علیه کشور هدف یا فرد مورد نظر است. همچنین از نظر

¹-Lopez and Cortright

²-Bergelijck

³-Lowenfeld

⁴-Carter

⁵-Malloy

کارت‌تر (۱۹۸۹) تحریم اقتصادی عبارت است از اقدامات اجباری علیه یک یا چند کشور برای ایجاد تغییر در سیاست‌ها یا دست‌کم نشان‌آینده‌های یک کشور در قبال سیاست‌های دیگر کشورهاست. مارگارت داکسی^۲ (۱۹۹۶) از محققین نامی در حوزه‌ی تحریم‌های اقتصادی، تحریم‌های بین‌المللی را این‌گونه تعریف می‌کند: تنبیهاتی که در قالب تبعات اعلام شده ناکامی هدف در تبعیت از استاندارد‌ها یا الزامات بین‌المللی، تهدید به اجرا و یا واقعا اعمال شده‌اند. هافبائر و اسکات^۳ (۱۹۹۹) با محدود کردن تعریف به ابعاد عملیاتی، معتقدند تحریم اقتصادی عبارت است از حذف آگاهانه و با خواست دولتی و یا تهدید به حذف روابط تجاری و مالی معمول.

هزینه‌های تحریم: هزینه‌های تحریم اقتصادی بسته به نوع تحریم متفاوت است. چنانچه تحریم به صورت یک جانبه از سوی یک کشور انجام شود اثر بخشی تحریم کمتر و به همین نسبت چنانچه از سوی چند کشور یا از سوی شورای امنیت سازمان ملل اعمال شود، اثربخش‌تر است. همانطور که اشاره شد تحریم‌های همه‌جانبه‌ی شورای امنیت بسیار نادر است. ولی چنانچه اعمال گردد تأثیر آن بسیار جدی است (راجر، دال، ۱۳۸۵، ۴۱). هزینه‌های تحریم اقتصادی همواره بر هر دو طرف، کشور اعمال‌کننده‌ی تحریم و کشور هدف تحمیل می‌شود که آنها را در مثال ذیل بیان می‌کنیم. به عنوان نمونه در مورد تحریم‌های اقتصادی صورت گرفته علیه ایران، کشور (های) تحریم‌کننده خود هزینه‌هایی را متحمل می‌شود.

هزینه‌های آمریکا و اروپا از تحریم ایران: زیان ناشی از دست‌دادن منافع حاصل از تجارت و سرمایه‌گذاری، زیان‌های ناشی از عدم خرید کالا از اروپا و آمریکا توسط ایران، عدم خرید نفت ایران توسط آمریکا و اروپا و همچنین عدم سرمایه‌گذاری شرکت‌های نفتی غربی در ایران، از دست رفتن فرصت‌های سرمایه‌گذاری شرکت‌های اروپایی و آمریکایی در توسعه صنایع نفت و گاز ایران، هزینه‌های مستقیم کشورهای اعمال‌کننده تحریم می‌باشند.

تحریم‌های اقتصادی هزینه‌هایی را نیز بر کشور هدف (ایران) تحمیل کرده است. هزینه‌های تحریم در دوره‌های کوتاه مدت، میان مدت و بلند مدت نمود پیدا می‌کند.

^۱-Carter

^۲-Margaretdoxy

^۳-Hufbauer and schott

در این راستا، آثار این تحریم در کوتاه مدت در پاره ای از موارد موجب فشار بر سیستم مالی جمهوری اسلامی ایران شده است و هزینه های معاملاتی و نهایتاً قیمت ها را افزایش داده است. در باب اثرات میان مدت، آثار این تحریم موجب کاهش سرمایه گذاری، کندی رشد و افزایش تورم گردیده است. در این راستا جمهوری اسلامی ایران در پاره ای از موارد شاهد کاهش حجم واردات و صادرات و ذخایر ارزی بوده است. در باب اثرات بلندمدت به نظر می رسد وجود تحریم های اقتصادی موجب کاهش سرمایه گذاری به عنوان مهمترین عامل رشد و توسعه اقتصادی و صنعتی گردد (کامپفر و لونبرگ^۱، ۲۰۱۱، ۲۹) که قطعاً دستیابی به اهداف سند چشم انداز را سخت تر می نماید. همچنین یکی از عمده ترین تأثیرات تحریمها بر اقتصاد ایران دربالا رفتن هزینه معاملات است. اقتصاد دانان عموماً هزینه معاملات را به دو گروه تقسیم می کنند:

- ۱- هزینه های مربوط به پیدا کردن طرف تجاری قابل قبول و انجام مذاکرات و نوشتن قرارداد.
- ۲- هزینه های مربوط به بررسی و اجرای مفاد قراردادهای توافق شده.

(لسمونند^۲ و همکاران، ۲۰۱۲: ۱۳)

بررسی آثار تحریم های اقتصادی علیه ایران: آثار تحریم های اعمال شده بر ایران را می توان در اغلب بخشها و فعالیتهای کشور مشاهده نمود اما در اینجا به طور اجمالی آثار تحریم های اقتصادی علیه ایران را در سه بخش عمده صنعت انرژی، تجارت خارجی و سیستم بانکداری مورد توجه قرار می دهیم.

بررسی تأثیرات تحریم اقتصادی بر بخش انرژی: بخش انرژی در ایران به عنوان نیروی محرکه اقتصادی کشور قلمداد می شود و تأمین کننده نزدیک به ۷۰ درصد از درآمد دولت ایران است. بدون شک تحریم های نفتی آمریکا علیه ایران، بر کاهش حجم صادرات نفت ایران تأثیر گذاشته است. تحریم های نفتی از یک سو سرعت روند توسعه منابع انرژی در ایران را کاهش داده و از سوی دیگر دسترسی به منابع انرژی ایران را برای مصرف کنندگان مشکل تر کرده است.

گزارش های پراکنده ای از کاهش تولید نفت کشور از سوی سازمان های بین المللی و اوپک منتشر شده است. جدول (۱) کاهش تولید را از ابتدای سال ۲۰۱۱ به بعد نسبت به سال ۲۰۱۰ که کاهش تولید آغاز شده، را مدنظر قرار داده است. با توجه

¹-Compfer , Lunberg

²-Lesmond

به میزان کاهش تولید نفت در سال ۲۰۱۱ و ۴ ماهه اول سال ۲۰۱۲ و با توجه به قیمت نفت ایران در طول این دوره زمانی، کاهش درآمدهای نفتی کشور به دنبال شدت گرفتن تحریم‌ها در این ۱۶ ماه به صورت تقریبی تخمین زده شده است.

جدول ۱: کاهش درآمدهای بالقوه نفتی ایران در سالهای ۲۰۱۰ تا ۲۰۱۲ ناشی از افت تولید

سال	۲۰۱۰	۲۰۱۱	ژانویه ۲۰۱۲	مارس ۲۰۱۲	آوریل ۲۰۱۲
متوسط سالیانه تولید (میلیون بشکه)*	۳۷۰۶	۳۶۲۱	۳۴۵۶	۳۳۳۰	۳۱۹۶
مقدار کاهش تولید نسبت به سال ۲۰۱۰ (هزار بشکه)	-	-۸۵	-۲۵۰	-۳۷۶	-۵۱۰
قیمت نفت سنگین ایران** (دلار بر هر بشکه)	۷۶/۹	۹۲/۲	۱۱۱/۷	۱۲۲	۱۱۷
کاهش درآمد نفتی نسبت به تولید سال ۲۰۱۰ (میلیون دلار)	-	۲۸۶۰۵۰	۸۶۵۶۷	۱۴۲۲۰۳	۱۷۹۰۱۰

**آمار قیمت نفت سنگین ایران که از سوی بولتن خبری اوپک منتشر می‌گردد به عنوان مبنای تخمین قیمت نفت کشور قرار گرفته است.

همانطور که در جدول فوق نشان داده شده است، کاهش درآمدهای نفتی کشور که از تبعات تحریم‌های نفتی است محسوس می‌باشد. نکته مهم دیگر که از بررسی اثرات تحریم می‌توان دریافت، آن است که اثرات بلندمدت و میان مدت تحریم‌های نفتی در تغییر ترکیب شرکت‌های فعال نفتی در صنعت نفت و گاز کشور قابل مشاهده می‌شود که به صورت خروج شرکت‌های معتبرین المللی از طرح‌ها و پروژه‌های توسعه‌ای اصلی و ورود شرکت‌هایی از شرق آسیا، اروپای شرقی و آفریقا صورت پذیرفته است. این شرکت‌ها عمدتاً توان فنی و تکنولوژیکی به مراتب کمتری دارند (صیادی و برکسلی، ۱۳۹۱، ۴۲).

بررسی اثرات تحریم‌های اقتصادی در بخش تجارت خارجی: بر اساس آمار سرمایه‌گذاری خصوصی خارجی ایران طی سالهای ۱۹۷۸-۱۹۷۰ موجود در وزارت اقتصاد و دارایی، آمریکا، کشورهای صنعتی اروپا و ژاپن سهم عمده و قابل توجهی در سرمایه‌گذاری خصوصی در کشورما داشته‌اند. شایان به ذکر است درمیان کشورهای یاد

شده، امریکا تا سال ۱۹۷۳ پیشتاز بوده است. یکی از قراردادهای بزرگ در زمان ریاست جمهوری فورد در ژوئن ۱۹۷۴، سفارش خرید تسلیحات نظامی از آمریکا بود. در اواخر سال ۱۹۷۴ پنتاگون تقریباً نیمی از صادرات اسلحه جهانی خود را به ایران فروخته بود (سجادپور، ۱۳۷۶، ۲۶).

تحریم های اقتصادی آمریکا در سه دهه گذشته نیز همواره علیه ایران وجود داشته، اما از سال ۲۰۱۰ با تحریم صادرات نفت ایران، تحریم بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و تحریم شدیدتر واردات کالاهای ضروری و اساسی، وارد فاز راهبردی خود شد. آمارهای گمرک نشان می‌دهد که بالغ بر ۸۰ درصد از کالاهای وارداتی کشور را مواد اولیه، کالاهای واسطه‌ای و سرمایه‌ای تشکیل می‌دهند. از این رو، اعمال تحریم‌ها از کانال واردات، ضربه‌های سنگینی بر پیکره‌ی اقتصاد ایران وارد آورد (شهایی، ۱۳۹۱، ۱۲).

بررسی تاثیرات تحریم اقتصادی بر نظام بانکی ایران: سیستم بانکی در ایران بعد از پیروزی انقلاب اسلامی به عنوان بازوی دولت به شمار می‌رود. به ویژه در اجرای برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، بخش مهمی از موفقیت این برنامه متأثر از میزان توانمندی نظام بانکی است که با تحریم بانک‌ها این توانمندی مورد هدف قرار گرفته است. در میان تحریم‌هایی که از سالیان گذشته فضای اقتصاد را ملتهب کرده، تحریم بانک‌ها بیش از دیگر تحریم‌ها فعالیت‌های اقتصادی و بالاخص فعالیت بخش خصوصی را تحت شعاع قرار می‌دهد.

۱) تاثیرات تحریم بانک‌ها بر سیستم مالی و پولی کشور که شامل افزایش مخاطره در خصوص منابع بانک، افزایش مطالبات، تاثیر روی ریسک اعتباری، کاهش اعتماد فروشندگان بین‌المللی به سیستم بانکی، تحمیل هزینه‌های اضافه برای تامین مالی و کاهش اعتماد به نظام بانکی می‌باشد.

۲) تاثیرات تحریم بانک‌ها بر سودآوری شرکت‌هایی که دارای مرادوات مالی با سیستم بانکی می‌باشند و به صورت ایجاد مشکل در گشایش اعتبار و نقل و انتقالات مالی با سایر کشورها، کاهش سودآوری شرکت‌های پذیرفته شده در بورس، محدود شدن تولیدکنندگان در تامین نیازهای وارداتی، افزایش هزینه و زمان معاملات و مرادوات،

دشواری انجام سفرهای تجاری، قطع منابع ارزی و عدم تزریق پول به شرکت‌ها و افزایش ریسک سرمایه‌گذاری برای سرمایه‌گذاران خارجی نمایان می‌شود.

۳) ایجاد بی‌اطمینانی در اقتصاد (کلاترمهرجردی، ۱۳۹۱، ۳۵)

بررسی عوامل داخلی سازمان: عوامل داخل، عواملی هستند که مربوط به درون شرکت یا سازمان هستند و برخلاف عوامل خارجی تا حدود زیادی در کنترل مدیریت سازمان می‌باشند.

از بین عوامل داخلی، عواملی قوت تلقی می‌شوند که نسبت به گذشته سازمان، نسبت به متوسط صنعت یا نسبت به رقبای آن برای سازمان مزیت به حساب آیند. در مقابل، عواملی ضعف تلقی می‌شوند که سازمان آنها را ضعیف انجام می‌دهد یا توانایی انجام آنها را ندارد در حالی که قبلاً می‌توانست انجام دهد یا رقبای اصلی این توانایی را دارند. کهنگی و فرسودگی ماشین‌آلات، فقدان منابع مالی و غیره از آن جمله هستند (هانگر و ویلن^۱، ۱۳۸۹، ۱۰۱). بررسی عوامل داخلی سازمان مستلزم گردآوری، دسته‌بندی و ارزیابی اطلاعات مربوط به عملیات استو برای این کار باید با استفاده از رویکرد وظیفه‌ای عوامل داخلی (قوت و ضعف سازمان) را که نقش حیاتی در موفقیت سازمان دارند، شناسایی نمود و به آنها اولویت داد، به گونه‌ای که مهمترین مجموعه نقاط قوت و ضعف شرکت را بتوان تعیین کرد. مواردی که در رویکرد وظیفه‌ای مورد بررسی قرار می‌گیرند عبارتند از: مدیریت، بازاریابی، امور مالی، تولید، تحقیق و توسعه و اطلاعات رایانه‌ای. (دیوید^۲، ۱۳۸۶، ۲۵۳). که در این پژوهش قصد قرار است آثار تحریم‌ها ی اقتصادی بر پنج عامل مدیریت، بازاریابی، تولید، تحقیق و توسعه و امور مالی مورد بررسی قرار گیرد.

ابزار و روش

منظور از روش علمی یا تحقیق علمی، فرایند جستجوی منظم برای مشخص کردن یک موقعیت نامعین است. به عبارت دیگر روش علمی، روش نظامداری است که همواره به دنبال حقیقت است، حقیقتی که از طریق ملاحظات منطقی معین می‌شود

^۱-Hangr & Violin

^۲-David

(خاکی، ۱۳۸۲، ۱۹۵). پژوهش حاضر از نظر روش، پیمایشی و از حیث هدف، کاربردی است. در تحقیق کاربردی از نتایج تحقیق در تصمیم گیری ها و سیاست گذاری ها و همچنین برنامه ریزی ها استفاده می شود (حافظ نیا، ۱۳۸۱، ۵۹) همچنین، مطالعه حاضر از نظر شیوه انجام کار و ماهیت از نوع کیفی است. تحقیق کیفی عمدتاً بصورت توصیفی می باشد. در واقع تحقیق کیفی یک تحقیق تفسیری و مبتنی بر روش شناسی تفسیری است (صفری شالی، ۱۳۸۶، ۸۵).

برای جمع آوری اطلاعات مورد نیاز از روش میدانی و توزیع پرسشنامه ی محقق ساخته، استفاده شده است. این پرسشنامه از دو قسمت تشکیل شده است. قسمت اول مربوط به ویژگی های فردی شامل جنسیت، میزان تحصیلات و سابقه ی فعالیت در صنعت می باشد و قسمت دوم مربوط به سنجش متغیرهای پژوهش می باشد. این قسمت شامل ۲۴ سؤال است.

اعتبار و دقت ابزار اندازه گیری براساس روایی و پایایی مورد ارزیابی قرار می گیرد. مقصود از روایی آن است که وسیله ی اندازه گیری، بتواند خصیصه و ویژگی مورد نظر و نه خصیصه ی دیگری را اندازه بگیرد. در این پژوهش برای تعیین روایی پرسشنامه از روایی نمادی یا صوری استفاده گردید. بدین ترتیب که پرسشنامه ی اولیه تنظیم شده در اختیار چندتن از استادان، کارشناسان امر و مدیران صنایع کوچک و متوسط استان لرستان قرار گرفت تا در این مورد که سوالات مطرح شده آن چه را که مدنظر است اندازه گیری می کند یا خیر، اظهار نظر نمایند. سپس نظرات آنها با راهنمایی استاد راهنما و مشاور در پرسشنامه لحاظ و تغییرات لازم در سوالات به وجود آمد.

پایایی ابزار سنجش به این معنی است که اگر یک وسیله ی اندازه گیری که برای سنجش متغیر و صفت ساخته شده، در شرایط مشابه و در زمان و مکان دیگر مورد استفاده قرار گیرد، نتایج مشابهی از آن حاصل شود (حسینی و مهدی زاده، ۱۳۸۵، ۴۳). به عبارت دیگر پایایی عبارت است از "میزان همسانی نتایج سنجش مکرر" (بیکر^۱، ۱۳۸۶، ۱۴۲). در این پژوهش به منظور تعیین پایایی از روش آلفای کرونباخ استفاده شده است. ضریب آلفای کرونباخ محاسبه شده برای پرسشنامه برابر ۰/۷۶۶ است که دارای پایایی مورد قبول بوده و نهایتاً پرسشنامه بین نمونه آماری توزیع گردید.

^۱-biker

جامعه‌ی آماری تحقیق حاضر، شرکت‌های کوچک و متوسط مستقر در استان لرستان می‌باشد. تعداد شرکت‌های کوچک و متوسط فعال در استان لرستان ۴۰۰ شرکت می‌باشد. برای تعیین حجم نمونه از جدول مورگان استفاده شده است. براساس جدول مورگان، حجم نمونه برای تحقیق حاضر با جامعه آماری $N=400$ معادل ۱۹۶ شرکت خواهد بود. بر این اساس، تعداد ۱۹۶ پرسشنامه تهیه و برای مدیران شرکت‌های مورد تحقیق (که به طور تصادفی انتخاب شده بودند) ارسال شد و در نهایت تعداد ۱۲۷ پرسشنامه قابل بهره‌برداری دریافت گردید.

یافته‌ها:

همانگونه که قبلاً اشاره شد این پژوهش دارای پنج فرضیه می‌باشد.

فرضیه اول: تحریم اقتصادی بر عملکرد عامل داخلی "مدیریت" در صنایع کوچک و متوسط استان لرستان اثر مثبت دارد.

آزمون فوق به صورت زیر ارائه می‌شود:

تحریم‌های اقتصادی بر عملکرد عامل داخلی مدیریت اثر مثبت ندارد: H_0

تحریم‌های اقتصادی بر عملکرد عامل داخلی مدیریت اثر مثبت دارد: H_1

جدول ۲: نتایج آزمون رگرسیون بین متغیر تحریم اقتصادی و مدیریت

نتیجه آزمون	آماره دورین واتسون	سطح معنی داری آماره F	مقدار آماره F	ضریب تعیین	سطح معناداری آماره t	ضریب همبستگی	مقدار ثابت	متغیر مستقل	متغیر وابسته
رد H_0	۱/۷۵۰	۰/۰۰۰	۳۱۳/۰۶۲	۰/۷۱۵	۰/۰۰۰	۰/۸۴۵	۱/۹۴۵	تحریم اقتصادی	مدیریت

برای بررسی استقلال خطاها و وجود رابطه خطی با استفاده از آماره دورین-واتسون (۱/۷۵۰) که در فاصله بین ۱/۵ تا ۲/۵ قرار دارد می‌بینیم که فرض عدم همبستگی بین خطاها رد نمی‌شود و می‌توان از رگرسیون برای آزمون این فرض استفاده کرد و نیز ضریب معنا داری آماره F مقدار (۰/۰۰۰) در تحلیل واریانس نشان می‌دهد که فرض عدم همبستگی رد می‌شود.

دهد که متغیر مستقل از قدرت تبیین بالایی برخوردار بوده و قادر است به خوبی میزان تغییرات واریانس متغیر وابسته را توضیح دهد.

میزان β نشانگر میزان تاثیر متغیر مستقل بر وابسته است. مقدار β زمانی که تنها یک متغیر مستقل داریم با مقدار ضریب همبستگی (ρ) برابر است. ضریب همبستگی (ρ) شدت همبستگی بین دو متغیر را نشان می دهد. در این آزمون میزان بالای ضریب همبستگی (۰/۸۴۵) نشان می دهد بین متغیر وابسته مدیریت و متغیر مستقل تحریم اقتصادی همبستگی قوی وجود دارد.

با توجه به نتایج آماری جدول فوق از آنجایی که مقدار سطح معناداری (sig) آماره t از ۰/۰۵ کمتر است لذا، در سطح خطای ۵٪ فرض اینکه "تحریم های اقتصادی بر عملکرد عامل داخلی مدیریت اثر مثبت دارد" پذیرفته می شود و می توان ادعا کرد که در سطح معناداری (۰/۰۵) متغیر مستقل تحریم به میزان ۰/۸۴۵ بر متغیر مدیریت اثر مثبت و معناداری دارد.

مقدار ضریب تعیین (R^2) این دو متغیر برابر ۰/۷۱۵ است که بیان کننده اینست که ۷۱/۵ درصد تغییرات به وجود آمده در متغیر مدیریت از طریق تحریم های اقتصادی تبیین می گردد. لذا متغیر تحریم اقتصادی تاثیر مثبت و معناداری بر متغیر مدیریت دارد.

فرضیه دوم: تحریم های اقتصادی بر عملکرد عامل داخلی "بازاریابی" در صنایع کوچک و متوسط استان لرستان اثر منفی دارد.
آزمون فوق به صورت زیر ارائه می شود:

تحریم های اقتصادی بر عملکرد عامل داخلی بازاریابی اثر منفی ندارد: H_0

تحریم های اقتصادی بر عملکرد عامل داخلی بازاریابی اثر منفی دارد: H_1

جدول ۳: نتایج آزمون رگرسیون بین متغیر تحریم اقتصادی و بازاریابی

نتیجه آزمون	آماره دوربین واتسون	سطح معنی داری آماره F	مقدار آماره F	ضریب تعیین	سطح معناداری آماره t	ضریب همبستگی	مقدار ثابت	متغیر مستقل	متغیر وابسته
رد H_0	۲/۳۳۷	۰/۰۰۰	۹۸۹/۸۲۸	۰/۸۰۹	۰/۰۰۰	۰/۸۹۹	۱/۲۴۸	تحریم اقتصادی	بازاریابی

با توجه به نتایج آماری جدول فوق از آنجایی که مقدار سطح معناداری (Sig) آماره t از $0/05$ کمتر است لذا در سطح خطای 5% فرض اینکه "تحریم‌های اقتصادی بر عملکرد عامل داخلی بازاریابی اثر منفی دارد" پذیرفته می‌شود و می‌توان ادعا کرد که در سطح معناداری $0/05$ متغیر مستقل تحریم به میزان $0/899$ بر متغیر بازاریابی اثر منفی و معنا داری دارد.

مقدار ضریب تعیین (R^2) این دو متغیر برابر $0/809$ است که بیان‌کننده این است که $80/9\%$ درصد تغییرات به وجود آمده در متغیر بازاریابی از طریق متغیر تحریم اقتصادی تبیین می‌گردد.

از سوی دیگر آماره دوربین-واتسون ($2/337$) در فاصله بین 5 تا 5.2 قرار دارد و بیانگر اینست که فرض عدم همبستگی بین خطاها رد نمی‌شود و می‌توان از رگرسیون برای آزمون این فرض استفاده کرد و نیز سطح معناداری آماره F مقدار ($0/000$) در تحلیل واریانس نشان می‌دهد که متغیر مستقل از قدرت تبیین بالایی برخوردار بوده و قادر است به خوبی میزان تغییرات واریانس متغیر وابسته را توضیح دهد. لذا متغیر تحریم اقتصادی تاثیر منفی و معنا داری بر متغیر بازاریابی دارد.

فرضیه سوم: تحریم اقتصادی بر عملکرد عامل داخلی "تولید" در صنایع کوچک و متوسط استان لرستان اثر منفی دارد.

آزمون فوق به صورت زیر ارائه می‌شود:

تحریم‌های اقتصادی بر عملکرد عامل داخلی تولید اثر منفی ندارد: H_0

تحریم‌های اقتصادی بر عملکرد عامل داخلی تولید اثر منفی دارد: H_1

جدول ۴: نتایج آزمون رگرسیون بین متغیر تحریم اقتصادی و تولید

نتیجه آزمون	آماره دوربین واتسون	سطح معنی داری آماره F	مقدار آماره F	ضریب تعیین	سطح معناداری آماره t	ضریب همبستگی	مقدار ثابت	متغیر مستقل	متغیر وابسته
رد H_0	۱/۷۷۹	۰/۰۰۰	۲۲۰۳/۶۴۸	۰/۹۳۹	۰/۰۰۰	۰/۹۶۹	۰/۸۲۹	تحریم اقتصادی	تولید

با توجه به نتایج آماری جدول فوق از آنجایی که مقدار ضریب معناداری (sig) آماره t از $0/05$ کمتر است لذا در سطح خطای 5% فرض اینکه "تحریم های اقتصادی بر عملکرد عامل داخلی تولید اثر منفی دارد" پذیرفته می شود و می توان ادعا کرد که در سطح معناداری ($0/05$) متغیر مستقل تحریم به میزان $0/969$ بر متغیر تولید اثر منفی و معناداری دارد.

مقدار ضریب تعیین (R^2) این دو متغیر برابر $0/939$ است که بیان کننده این است که $93,9\%$ درصد تغییرات به وجود آمده در متغیر تولید از طریق متغیر تحریم اقتصادی تبیین می گردد.

از سوی دیگر آماره دوربین- واتسون ($1/779$) در فاصله بین $1,5$ تا $5,2$ قرار دارد و بیانگر این است که فرض عدم همبستگی بین خطاها رد نمی شود و می توان از رگرسیون برای آزمودن این فرض استفاده کرد و نیز سطح معناداری آماره F مقدار ($0/000$) در تحلیل واریانس نشان می دهد که متغیر مستقل از قدرت تبیین بالایی برخوردار بوده و قادر است به خوبی میزان تغییرات واریانس متغیر وابسته را توضیح دهد. لذا متغیر تحریم اقتصادی تاثیر منفی و معنی داری بر متغیر تولید دارد.

فرضیه چهارم: تحریم های اقتصادی بر عملکرد عامل داخلی "تحقیق و توسعه" در صنایع کوچک و متوسط استان لرستان اثر مثبت دارد.

آزمون فوق به صورت زیر ارائه می شود:

تحریم های اقتصادی بر عملکرد عامل داخلی تحقیق و توسعه اثر مثبت ندارد: H_0

تحریم های اقتصادی بر عملکرد عامل داخلی تحقیق و توسعه اثر مثبت دارد: H_1

جدول ۵: نتایج آزمون رگرسیون بین متغیر تحریم اقتصادی و تحقیق و توسعه

نتیجه آزمون	آماره دوربین واتسون	سطح معنی داری آماره F	مقدار آماره F	ضریب تعیین	سطح معناداری آماره t	ضریب همبستگی	مقدار ثابت	متغیر مستقل	متغیر وابسته
رد H_0	۲/۱۲۲	۰/۰۰۰	۶۲۸/۳۹۰	۰/۸۴۳	۰/۰۰۰	۰/۹۱۳	۱/۴۶۸	تحریم اقتصادی	تحقیق و توسعه

با توجه به نتایج آماری جدول فوق از آنجایی که مقدار ضریب معناداری (Sig) آماره t از $0/05$ کمتر است لذا در سطح خطای 5% فرض اینکه "تحریم‌های اقتصادی بر عملکرد عامل داخلی تحقیق و توسعه اثر مثبت دارد" پذیرفته می‌شود و می‌توان ادعا کرد که در سطح معناداری ($0/05$) متغیر مستقل تحریم به میزان $0/913$ بر متغیر تحقیق و توسعه اثر مثبت و معناداری دارد.

مقدار ضریب تعیین (R^2) این دو متغیر برابر $0/834$ است که بیان‌کننده این است که $83/4\%$ درصد تغییرات به وجود آمده در متغیر تحقیق و توسعه از طریق متغیر تحریم اقتصادی تبیین می‌گردد.

از سوی دیگر آماره دوربین-واتسون ($2/122$) در فاصله بین $1/5$ تا $2/5$ قرار دارد و بیانگر اینست که فرض عدم همبستگی بین خطاها رد نمی‌شود و می‌توان از رگرسیون برای آزمون این فرض استفاده کرد و نیز سطح معناداری آماره F مقدار ($0/000$) در تحلیل واریانس نشان می‌دهد که متغیر مستقل از قدرت تبیین بالایی برخوردار بوده و قادر است به خوبی میزان تغییرات واریانس متغیر وابسته را توضیح دهد. لذا متغیر تحریم اقتصادی تاثیر مثبت و معنی‌داری بر متغیر تحقیق و توسعه دارد.

آزمون فرضیه ۵: تحریم‌های اقتصادی بر عملکرد عامل داخلی "امور مالی" در صنایع کوچک و متوسط استان لرستان اثر منفی دارد.

آزمون فرضیه فوق به صورت زیر ارائه می‌شود:

تحریم‌های اقتصادی بر عملکرد امور مالی اثر منفی ندارد: H_0

تحریم‌های اقتصادی بر عملکرد امور مالی اثر منفی دارد: H_1

جدول ۶: نتایج آزمون رگرسیون بین متغیر تحریم اقتصادی و امور مالی

نتیجه آزمون	آماره دوربین واتسون	سطح معنی‌داری آماره F	مقدار آماره F	ضریب تعیین	سطح معناداری آماره t	ضریب همبستگی	مقدار ثابت	متغیر مستقل	متغیر وابسته
رد H_0	۱/۹۵۱	۰/۰۰۰	۵۷۹/۸۴۷	۰/۸۲۳	۰/۰۰۰	۰/۹۰۷	۱/۳۱۰	تحریم اقتصادی	امور مالی

با توجه به نتایج آماری جدول فوق از آنجایی که مقدار سطح معناداری آماره t از $0/05$ کمتر است لذا در سطح خطای 5% فرض اینکه "تحریم های اقتصادی بر عملکرد عامل داخلی امور مالی اثر منفی دارد" پذیرفته می شود و می توان ادعا کرد که در سطح معناداری ($0/05$) متغیر مستقل تحریم به میزان $0/907$ بر متغیر تولید اثر منفی و معنی داری دارد.

مقدار ضریب تعیین (R^2) این دو متغیر برابر $0/823$ است که بیان کننده این است که $82/3\%$ در صد تغییرات بوجود آمده در متغیر امور مالی از طریق متغیر تحریم اقتصادی تبیین می گردد.

آماره دوربین - واتسون $1/951$ (در فاصله بین $2/5$ تا $5/2$) بیانگر این است که فرض عدم همبستگی بین خطاها رد نمی شود و می توان از رگرسیون برای آزمودن این فرض استفاده کرد و نیز سطح معنی داری آماره F مقدار $(0,000)$ در تحلیل واریانس نشان می دهد که متغیر مستقل از قدرت تبیین بالایی برخوردار بوده و قادر است به خوبی میزان تغییرات واریانس متغیر وابسته را توضیح دهد. لذا متغیر تحریم اقتصادی تاثیر منفی و معنی داری بر متغیر امور مالی دارد.

بحث و نتایج

در آزمون فرضیه اول مبنی بر تاثیر مثبت و معنادار تحریم بر عملکرد مدیریت، نتایج حاکی از آن است که این فرضیه مورد حمایت قرار می گیرد. بنابراین در سطح اطمینان 95% می توان ادعا کرد که تحریم اقتصادی به ویژه در بخش صنایع کوچک و متوسط موجب بهبود عملکرد مدیریت شده است. در این راستا و به منظور مقابله با تحریم های اقتصادی در بخش مدیریت موارد زیر پیشنهاد می شود: ۱- استفاده از افراد متخصص، استفاده از تجربیات سایر کشورها، آموزش مداوم نیروی انسانی و ارتقای تواناییها ۲- آگاهی مدیران از شیوه های مدیریت بحران به منظور اجرای مدیریت کارا و اثربخش در شرایط تحریم.

در آزمون فرضیه دوم مبنی بر تاثیر منفی و معنادار تحریم بر عملکرد بازاریابی، نتایج حاکی از آن است که این فرضیه مورد حمایت قرار می گیرد. بنابراین در سطح اطمینان 95% می توان ادعا کرد که تحریم اقتصادی به ویژه در بخش صنایع

کوچک و متوسط موجب تضعیف عملکرد بازاریابی شده است. در بخش بازاریابی این پیشنهادها مطرح می‌شود: ۱- سیاست تشویق افزایش تولیدات داخلی و صادرات آن به خارج از کشور (از طریق حذف و یا کاهش تعرفه های گمرکی و سایر حمایت های دولت) ۲- تلاش برای گسترش روابط تجاری و اقتصادی با کشورهای نوظهور ۳- استفاده از تحقیقات بازاریابی و نیازسنجی بازارها

در آزمون فرضیه سوم مبنی بر تاثیر منفی و معنادار تحریم بر عملکرد تولید، نتایج حاکی از آن است که این فرضیه مورد حمایت قرار می‌گیرد. بنابراین در سطح اطمینان ۹۵ درصد می‌توان ادعا کرد که تحریم اقتصادی به ویژه در بخش صنایع کوچک و متوسط موجب تضعیف عملکرد تولید شده است.

در این زمینه و به منظور مقابله با تحریم های اقتصادی در بخش تولید چنین پیشنهاد می‌شود: ۱- سرمایه گذاری های داخلی به منظور توسعه تولید دستگاههای مورد نیاز در صنایع داخلی. ۲- ارتباط صنایع کوچک و متوسط با صنایع بزرگ به منظور انجام سفارش کالاهای واسطه ای و قطعات مورد نیاز آنها از طریق پیمانکاری فرعی صنعتی، به منظور فعال کردن و ایجاد رونق در صنایع کوچک و متوسط کشور ۳- تولید کالاهای و محصولات باکیفیت بالا و مرغوب.

در آزمون فرضیه چهارم مبنی بر تاثیر مثبت و معنادار تحریم بر عملکرد تحقیق و توسعه، نتایج حاکی از آن است که این فرضیه مورد حمایت قرار می‌گیرد. بنابراین در سطح اطمینان ۹۵ درصد می‌توان ادعا کرد که تحریم اقتصادی به ویژه در بخش صنایع کوچک و متوسط موجب بهبود عملکرد تحقیق و توسعه شده است. در بخش تحقیق و توسعه این موارد پیشنهاد می‌شود: ۱- سیاستگذاری لازم در جهت ایجاد ارتباط مناسب و همکاری بین مراکز آموزش عالی و صنایع ۲- توجه بیشتر به تحقیق و توسعه در زمینه طراحی و تولید قطعات مورد نیاز در صنایع کوچک با استفاده از توان علمی نخبگان. ۳- حمایت و پشتیبانی دولت به منظور ایجاد پارک های علم و فناوری، دانشگاه های صنعتی و مراکز تحقیق و توسعه

در آزمون فرضیه پنجم مبنی بر تاثیر منفی و معنادار تحریم بر عملکرد عامل داخلی امورمالی، نتایج حاکی از آن است که این فرضیه مورد حمایت قرار می‌گیرد. بنابراین در سطح اطمینان ۹۵ درصد می‌توان ادعا کرد که تحریم اقتصادی به ویژه در بخش صنایع کوچک و متوسط موجب تضعیف عملکرد امورمالی شده است. در بخش

امور مالی پیشنهاد می شود: اعطای وامهای بلندمدت با بهره کم توسط بانک ها به صنایع کوچک و متوسط .

انجام تحقیقاتی از این دست با محدودیت های مختلفی مواجه است که از آن جمله می توان به نکات زیر اشاره نمود:

- ابزار جمع آوری داده ها در تحقیق حاضر به پرسشنامه محدود گردید. از جمله محدودیت هایی که در پرسشنامه وجود دارد این است که ممکن است پاسخ دهندگان پاسخ واقعی و درستی را به سوالات موجود در پرسشنامه نداده باشند. به همین منظور استفاده از سایر ابزارهای گردآوری داده، مانند مشاهده و مصاحبه می تواند نتایج جامع تری را به دست دهد.
- این تحقیق با رویکردی کلی و جامع بر اثرات تحریم های اقتصادی در یک دهه گذشته انجام شده است. در حالی که تحریم های اقتصادی اعمال شده بر ایران در دوره های مختلف، خصوصا در سال های گذشته متفاوت بوده است و هر کدام از تحریم ها متناسب با ماهیت خود تاثیرات متفاوتی بر بخشهای مختلف صنعت داشته اند.
- یافته های تحقیق فقط محدود به مدت زمان جمع آوری داده ها است و اعتبار آن محدود به دوره زمانی کوتاه مدت است. گذشت زمان ممکن است موجب تغییر نتایج به دست آمده شود. بنابراین انجام تحقیق مشابه در دوره های زمانی آتی ضرورت دارد.

در اینجا به محققان آتی تحقیقات زیر پیشنهاد می گردد :

۱. برای دستیابی به نتایج دقیق تر حوزه تحقیقات را از صنایع کوچک و متوسط محدودتر کرده و به چند صنعت خاص و مهم پرداخته با موشکافی بیشتر عوامل تاثیرپذیر را استخراج کنند و به بررسی اثرات تحریم بر روی آن عوامل بپردازند.
۲. با توجه به این نکته که تحقیق حاضر صنایع استان لرستان را مورد بررسی قرار می دهد، محققان آینده می توانند در صورت امکان چند صنعت مشابه را در نقاط مختلف کشور مورد بررسی قرار داده ، نتایج را با یکدیگر مقایسه نمایند.
۳. پیشنهاد می گردد برای دستیابی به نتایج روشن تر و واضح تر صنایع به تفکیک مورد بررسی قرار گیرد.

۴. از آنجایی که در دوره‌های مختلف، تحریم‌های متفاوتی علیه ایران وضع شده است، می‌توان با تفکیک دوره‌های مختلف، اثر تحریم را بر صنایع یا صنعتی خاص مورد مطالعه قرار داد.

References

Baker, T. L. (1997). How to conduct social research. Tehran: Ney PUBLISHING, (In Persian).

Behroozi Far, M., & Koukabi, S. (2006). US Sanctions, Tried Experimenting. Political and Economic Information Magazine, (In Persian).

Bergelljk.R(1989), "Success and failure of economic sanction", Kyros journal

Carter, B.(1989), International Economic Sanction: Mproving the haphazard U .S.Legal Regim, Cambridge: Cambridge University press

Constraints, Political Advancements. Translated by: M. Dukht Afrasiyabi, (In Persian).

David Fred, R. A. (2007). Strategic Planning. Translate by: A. Parsayian & M. Arabi, Tehran: Publications Office of Cultural Research, (In Persian).

Doxey, M. (1999), "International Sanctions", In World Politics: Power, Interdependence and Dependence, Canada: Harcourt Brace, Jovanovich.

Hafez Nia, M. R. (2002). Introduction to the Research Method in Humanities. Tehran: Publications of the Organization for the Study of Humanities in the Universities, (In Persian).

Hosseini, S. M., & Mahdizadeh Ashrafi, A. (2006). Research Method in Humanities. Tehran: Onean Publications, (In Persian).

Hanger, W. (2010). Basics of Strategic Management. Translate by: S. M. Arabi & H. R. Rezvani, Basics of Strategic Management. Tehran: Publications Office of Cultural Research, (In Persian).

Huntington, S(1999), "The lonely superpower", Foreign Affairs.

Hufbauer, G and Schott,J (2001), Using Sanctions to Fight Terrorism ,Institute for International Economices, no: 9 , p: 18

Kalantar Mehjerdi, A. (2013). Several Banking Proposals to Counteract Economic Sanctions. Journal of the Economic World, (In Persian).

Khaki, Gh. R. (2003). Research Method with Approach to Thesis Writing. Tehran: Reflections, (In Persian).

Kompfer, L. (2011). The Quality and Effectiveness of Western sanctions Against Iran. Translate by: Sh. Esfandiari. Tehran: Parsian Publishing House, (In Persian).

Lesmond, David A., Joseph P. Ogden, and Charles A. Trzcinka,(2012), "A New Estimate of Transaction costs", The society for financial studies, no.5 ,p : 13.

Lopez, G and Cortright, D, (2000),"The sanctions decade Assessing" , Strategies in the 1990s. Boulder.

Lowenfeld, A. (1983), "Trade Controls for Political Ends" , United States of America:New York University.

Malloy M, (1990). Economic Sanctions and U.S. Trade.Boston: Little, Brown.UN, Document: S/RES/1835, date 27September 2008, Retrieved December 15

Meron, J.(1990), "Democracy, Dendency, and Destabilization: The shaking of alendes regim", political science Quarterly

Monthly Oil Market Report (2012), International Petroleum News and Technology, Oil and Gas Journal

Pollack,Kenneth And Other, (2009),Which Path to Persia Washington; Brookings Institute Press.

Qawam, A. A. (2009). Economic Sanctions: Theories and Approaches. International Relations Monthly, (In Persian).

Sadjadpour, M. K. (1997). Assessment of Dual Containment: Quadruple different. Journal of Siyasat Khareji, (In Persian).

Safari Shali, R. (2007). Principles of Compilation of Research Proposals (Proposals). Tehran: Publications of Social and Culture, (In Persian).

Sayadi, M., & Berkeshli, F. (2012). Short-Term and long-term Effects of International Oil Sanctions on Iran's Energy Sector. Tehran: Strategic Research Center, (In Persian).

Shahabi, S. (2012). Economic Issues: Direct and Indirect Impact of Sanctions. Foreign Policy Monthly, (In Persian).